

**Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy Universiteti
“Gidrometeorologiya va atrof muhit
monitoringi” kafedrasini mudiri ,DSc,
Adenbayev Baxtiyor Yembergonovich
taqrizi ostida**

**Toshturdiyev Nurbek Nurali o'g'li
Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston
Milliy Universiteti
Gidrometeorologiya fakulteti 3-kurs
talabasi
Phone: +998 (88) 910 42 46
E-mail:
nurbektoshturdiyev86@gmail.com**

IQLIM O'ZGARISHINING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI VA UNING OLDINI OLISH CHORA TADBIRLARI

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada iqlim o'zgarishining inson salomatligiga ta'siri haqida ma'lumotlar berib o'tilgan va unga moslashish va uni oldini olish chora-tadbirlari haqida maqolada so'z borgan. Shuningdek maqolada iqlim isishi natijasida yuzaga keladigan kasalliklar , ularning salbiy oqibatlari va ularing aholi qatlamiga ta'siri haqida so'z borgan. Ushbu muammo bo'yicha umumiy xulosalar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Iqlim o'zgarishi , harorat ko'tarilishi , inson salomatligi , kasalliklar , pandemiya , yuqumli kasalliklar , global isish , havo sifati.

Abstract: This scientific article provides information about the impact of climate change on human health and measures to adapt to it and prevent it. there was talk about the consequences and their impact on the population. General conclusions on this problem have been given.

Key words: Climate change, temperature rise, human health, diseases, pandemics, infectious diseases, global warming, air quality.

Аннотация: В данной научной статье представлена информация о влиянии изменения климата на здоровье человека и мерах по адаптации к нему и предотвращению, речь шла о последствиях и их влиянии на население. Сделаны общие выводы по этой проблеме.

Ключевые слова: Изменение климата, повышение температуры, здоровье человека, болезни, пандемии, инфекционные заболевания, глобальное потепление, качество воздуха.

KIRISH

Iqlim o'zgarishi keng ma'noda sog'liq uchun xavf tug'diradi, chunki u Yerning jismoniy holatiga va tabiiy va sun'iy tizimlarga ta'sir qiladi. Shunday qilib, iqlim o'zgarishining bevosita va ikkilamchi oqibatlari aholi salomatligiga katta zarar etkazishi va so'nggi bir necha o'n yilliklarda ushbu sohadagi sezilarli rivojlanishni orqaga surishi mumkin. Iqlim o'zgarishining sog'liqqa to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qilishining birinchi va, ehtimol, eng sezilarli usuli - bu ekstremal ob-havo yoki oddiy ob-havo sharoitlarining og'irligi natijasida o'lim. Iqlim o'zgarishi muntazam va kuchli issiqlik to'lqinlari va o'rmon yong'inlari, toshqinlar, tropik bo'ronlar va o'lim, jarohatlar va infeksiyalar darajasiga olib keladigan bo'ronlarda namoyon bo'lgan asosiy xavf omilidir. Iqlim o'zgarishi bo'yicha hukumatlararo panel (IPCC) kelgusi 90 yil ichida o'rtacha global harorat 1,1 dan 6,4°C ga ko'tarilishi mumkinligini va potentsial ta'sirlar har yili 250 000 dan ortiq qo'shimcha o'limga olib kelishi kutilmoqda. 2030 yilga kelib kam ovqatlanish, bezgak, diareya va issiqlik stressi bilan bog'liq.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Iqlim va ob-havo sharoitiga ta'sir qiladi, shuning uchun asosiy infratuzilma va sog'liqni saqlashga tahdid soladi, bu esa, ayniqsa, zaifroq dunyoda, xususan, kadrlar yetishmasligi va yomon jihozlangan tibbiy yordam ko'rsatishni juda qiyinlashtiradi. Kelgusi tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, iqlim o'zgarishi 2030 yilga kelib har yili 2 milliarddan 4 milliard dollargacha bo'lgan to'g'ridan-to'g'ri sog'liq uchun xarajatlarga olib keladi.

Ekstremal haroratlar, ayniqsa, turli davomiylik, chastota va intensivlikdagi jazirama va sovuq to'liqlarga olib keladigan haroratlar inson salomatligiga ta'sir qilishi mumkin. Har xil darajadagi issiqlik to'liqlariga ta'sir qilish issiqlikning charchashi, issiqlik stressi, issiqlik senkopi va issiqlik urishiga olib kelishi mumkin. Yurak-qon tomir va nafas olish yo'llari kasalliklarining kuchayishi bilan bolalar, qariyalar va ilgari mavjud bo'lgan kasalliklar ayniqsa zaifdir. Bundan tashqari, kuchli issiqlik to'liqlari o'limga olib kelishi mumkin, bunga eng yorqin misol 2010 yil may oyida Ahmadobodda bir hafta ichida sodir bo'lgan 800 ga yaqin ortiqcha o'limdir . Sovuq to'liqlar - haddan tashqari va o'rtacha sovuq haroratning ta'siri ham salomatlikka ta'sir qilishi mumkin, ayniqsa yoshi o'ta yoshda va avvaldan mavjud kasalliklarga chalingan populyatsiyalarda. Yurak ishemik kasalligi, insult va nafas yo'llari kasalliklarining ko'proq holatlari o'ta sovuq haroratga moyil bo'lgan hududlarda qayd etilgan bo'lib, eng yuqori o'lim insultdan 30 yoshdan 69 yoshgacha bo'lganlarda, 70 yoshdan oshganlarda esa nafas yo'llari kasalliklarida qayd etilgan. kasalliklar. Shuning uchun haddan tashqari haroratning salomatlikka ta'siri keng ko'lamli bo'lib, har qanday moslashish va yumshatish bo'yicha harakatlar zaiflikni adekvat baholashni, xavflarni stratifikatsiyalashni, sog'liqni saqlash tizimining salohiyatini oshirishni va zarar ko'rganlarni tegishli va adekvat boshqarishni hisobga olishi kerak.

NATIJARLAR

Bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan muammolar bilan bog'liq holda, iqlim o'zgarishining odamlar salomatligiga boshqa bilvosita ta'siriga quyidagilar kiradi: yuqumli kasalliklarning tarqalishi va tarqalishining o'zgarishi, havo sifatiga ta'siri, oziq-ovqat va suvga kirishdagi muammolar va pandemiyaning ruhiy salomatlikka ta'siri.

Bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lgan muammolar bilan bog'liq holda, Shindell iqlim o'zgarishining odamlar salomatligiga boshqa bilvosita ta'sirini ham muhokama qildi. Bularga quyidagilar kiradi: yuqumli kasalliklarning tarqalishi va tarqalishining o'zgarishi, havo sifatiga ta'siri, oziq-ovqat va suvga kirishdagi muammolar va pandemiyaning ruhiy salomatlikka ta'siri.

Yuqumli kasalliklarning tarqalishi.Iqlim o'zgarishi natijasida haroratning o'zgarishi yog'ingarchilik shakliga va iqlim o'zgarishiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan ekstremal hodisalar holatlariga ham ta'sir qilishi mumkin, shuningdek bezgak kabi yuqadigan kasalliklarning paydo bo'lishiga olib kelishi mumkin.

Havo sifatiga ta'siri.Buning sababi shundaki, global isishning ta'siriga kelsak, u yer sathi ozon va tashqi havoda mavjud bo'lgan zarrachalar darajasini oshiradi. Bu o'pka kasalliklari, yurak kasalliklari va hatto erta o'limga moyil bo'lish ehtimolini oshirishi mumkin. Iqlim o'zgarishida bo'lgani kabi, mog'or, allergen va boshqa ifloslangan moddalarga duchor bo'lgan odamlarning sog'lig'i bilan birga ichki havo sifati ham yomonlashishi kutilmoqda.

Oziq-ovqat va suv xavfsizligi.Oziq-ovqat va suv manbalarini siqib chiqaradigan, ocharchilik, to'yib ovqatlanmaslik va suv bilan yuqadigan kasalliklarga olib keladigan qishloq xo'jaligi, suv resurslari va ekotizimlardagi keskin o'zgarishlarning oldini olish orqali iqlim o'zgarishi

muammolarini hal qiling. Hozirda pandemiya cheklovlari va iqlim o'zgarishi sababli global ochlik darajasi avvalgidan yuqori, 2020 yilda 770 million kishi ochlikdan aziyat chekdi, asosan Afrika va Osiyo mamlakatlarida. Iqlimning mavsumiy o'zgarishi va suv sifati suv tanqisligi va ifloslanishiga olib kelishi mumkin, bu esa o'z navbatida diareya va boshqa kasalliklarning ko'payishiga olib keladi.

Ruhiiy salomatlik ta'siri.Iqlim o'zgarishining inson ongiga ta'sir qiladigan ba'zi oqibatlar; tabiiy ofatlar yoki iqlim o'zgarishining doimiy tazyiqlari natijasida yuzaga keladigan stress buzilishlari kabi kasalliklarga olib keladi.

Ushbu guruhlar , ya'ni yosh bolalar va qariyalar ko'proq xavf ostida, chunki ular ko'pincha yuqtirish darajasi yuqori bo'lgan hududlarda yashaydilar, ular yoshi kattaroq bo'lib, ilgari mavjud bo'lgan tibbiy sharoitlarni yuqori darajada boshdan kechiradilar va sog'liqni saqlash va boshqa zaruriy narsalarga kirishni kechiktirish ehtimoli ko'proq.

MUHOKAMA

Iqlim o'zgarishining sog'liq uchun eng halokatli ta'sirini oldini olish uchun dunyo global harorat ko'tarilishini sanoatdan oldingi darajadan 1,5 ° C gacha cheklashi kerak. Biroq, hatto 1,5 ° S harorat ham xavfsiz deb hisoblanmaydi va har bir qo'shimcha o'ndan bir daraja inson salomatligiga jiddiy zarar etkazadi. Iqlim o'zgarishining yomonlashishi va uning mamlakat aholisi salomatligiga ta'sirining oldini olish kamsitishsiz va juda oqilona bo'lgan keng qamrovli va o'z vaqtida aralashuvni talab qiladi. Bu sog'liqni saqlashning maksimal natijalarini ta'minlash, barqaror barqaror sog'liqni saqlash tuzilmalarini rivojlantirish va aholini ta'sirlardan himoya qilish uchun chiqindilarni kamaytiradigan chora-tadbirlarni ilgari surishni maqsad qiladi.

XULOSA

Iqlim o'zgarishi ekzistensial tahdid bo'lib, inson salomatligiga keng ko'lamli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Iqlim o'zgarishining inson salomatligiga umumiy ta'sirini endi e'tiborsiz qoldirib bo'lmaydi; butun dunyo bo'ylab sog'liqni saqlash sohasi mutaxassislariga iqlim o'zgarishi sababli kasalliklarning ortib borayotgan yukiga tayyorgarlik ko'rish uchun juda zarur.

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti iqlim o'zgarishining sog'liq uchun asosiy ta'sirlari - to'yib ovqatlanmaslik, bo'ronlar va suvlar natijasida kelib chiqqan o'lim va jarohatlar, suvning ifloslanishi va suv tanqisligi bilan bog'liq buzilishlar, issiqlik to'lqinlari va vektorlar yuqadigan kasalliklar deb belgilagan.

Haddan tashqari harorat (issiqlik va sovuq to'lqinlar) yurak-qon tomir kasalliklarini, ayniqsa qariyalarda kuchayishi, mehnat unumdorligiga ta'sir qilishi, maktab va ishda qatnashmaslikka olib kelishi mumkin.

Iqlim o'zgarishi umumiy oziq-ovqat ishlab chiqarishga ta'sir qiladi va shu tariqa oziq-ovqat va oziq-ovqat xavfsizligiga olib keladi, iqlim o'zgarishlari tufayli kam ovqatlanish va ortiqcha oziqlanish kuchayadi.

Suv va qurg'oqchilik kabi o'tkir iqlim hodisalari suv bilan yuqadigan kasalliklarning ko'proq yukini keltirib chiqaradi.

O'zgaruvchan iqlim sharoiti vektor yuqadigan kasalliklarning yangi shakllarining paydo bo'lishiga turtki bo'ladi.

Iqlim o'zgarishi bir qator ruhiy kasalliklarning boshlanishiga sabab bo'ladi.

Bundan tashqari, issiqxona gazlari emissiyasi uchun eng mas'ul bo'lganlar jamiyatdagi eng zaif qatlamlarning hayotini qadrlaydigan iqlim adolati va tenglikka bog'liq bo'lgan ichkilashtirish va moslashuv oqibatlarini uchun eng yuqori xarajatlarni o'z zimmlariga olishlari kerak.

Ushbu maqola iqlim o'zgarishiga qarshi kurashda regenerativ, adolatga asoslangan yondashuvni qo'llash aholi salomatligini yaxshiroq himoya qilish, aholining eng zaif qatlamlariga yanada ko'proq zarar yetkazilishining oldini olish va barcha uchun yaxshi kelajakni qurish demakdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. World Health Organization: WHO. (2023, October 12).
2. Padhy, S. K., Sarkar, S., Panigrahi, M., & Paul, S. (2015). Mental health effects of climate change. *Indian journal of occupational and environmental medicine*, 19(1)
3. A.N.Nig'matov. Iqlim va biz. T.: O'zbekiston, 2012 y.
4. Walinski, A., Sander, J., Gerlinger, G., Clemens, V., Meyer-Lindenberg, A., & Heinz, A. (2023). The Effects of Climate Change on Mental Health. *Deutsches Arzteblatt international*, 120(8)
5. Афанасьев Ю.А., Куликов Ю.А. Саломатлик алифбоси. -Т.: Ибн Сино,1993.
6. Ермакова Л.Н., Толмачева Н.И. Влияние погодных условий на здоровье человека // Современные географические исследования. Пермь, 2006.